

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Hoe God Zijn volk aktiveert

„Laten wij er dus ernst mede maken om tot die rust in te gaan, opdat niemand ten val kome door dit voorbeeld van ongehoorzaamheid te volgen.“
Hebreeën 4:11

De gespannen mens hunkert naar rust. Hij zoekt die rust op allerlei manieren te bereiken en te verwerklijken. Daarop spekuleert de reclame voor radio en televisie. Regelmatig hoor je in dat kader de vraag klinken: Nerveus? En meteen wordt daaraan toegevoegd: Melisana — voor uw broodnodige rust! De mens van vandaag stikt bijna in de problemen. Het leven is zo enorm gekompliseerd geworden. Veel mensen zitten met hun leven hopeloos in de knoop. Ettelijke mannen en vrouwen proberen een eigen weg te vinden via de zelfmoord. Camus heeft gezegd: Het enige wezenlijke probleem is de zelfmoord. Dichters hebben zich met deze materie bezig gehouden en wijden er nog ten volle hun aandacht aan. De dichter Marsman wijst het alternatief: zelfmoord of geloof in 1930 al van de hand met de volgende woorden:

Gij zegt van mij:
hem rest geen and're weg
dan zelfmoord of geloof;
(of een verdoft berusten) —
maar gij vergeet,
dat men in open zee
ver van de veil'ge kusten
recht als een man op een recht schip
kan staan
en onversaagd tot aan den dood toe
strijden.

Een kollega van Marsman, Anton van Duinkerken, antwoordde daarop:

Maar ik opnieuw: geen zelfmoord is zo zwart
als de overgaaf aan het respijt der
golven;
— en waart gij sterk: wat baat uw
kracht, bedolven
onder een overmacht, die gij zo
vruchtloos tart?

Al wat gij leven heet is 't ondergaan
van duizendvormig kerende vervoering,
doch dieper dan die leefdrift is de
ontroering
voor wie zich buigt voor wat wij niet
verstaan.
God is Diogenes, Die mensen wacht
achter het schijnsel van ontstoken
lampen:
streef door uw zee en haar gevaarlijk
dampen
niet aan het licht voorbij, dat Jezus
bracht!

Wij denken bij het woordje: rust vaak uitsluitend horizontaal. Onze gedachten gaan dan in de richting van vakantie en een extra vrije dag en zo. Maar de rust, waarvan de tekst spreekt, heeft een andere betekenis. Die rust heeft in de eerste plaats **meer met een preekstoel dan met een ligstoel te maken, meer met een kerkganger dan met een vakantieganger!**

Hoewel we zeker het één van het ander niet mogen losmaken. Anders halen we via een achterdeurtje de valse tegenstelling tussen natuur en genade, gemodelleerd naar Roomse snit, weer binnen. En dat zou fataal zijn!

God beloofde Zijn volk rust. Dat bleek al voor de Israëlieten. Zij hadden de belofte van het bezit van Kanaän, het ingaan in de rust. Zo wordt het door David getypeerd in Psalm 95. Daaruit citeert de auteur van de brief aan de Hebreeën in kort bestek een paar keer. Hij aanvaardt het Oude Testament, dat door zijn ziel gegaan is, tenvolle als het volle Woord van de levende God. Het is voor hem geen dokument uit voorbijgevoegen tijden. Nee, hij belijdt de aktualiteit van het Woord van de Geest!

Maar wat is nu gebeurd? De vervulling van de belofte kon niet worden gerealiseerd vanwege het ongeloof van de Israëlieten. Al is de belovende God niet afhankelijk van de gelovende mens, het één behoort bij het ander en het geloof eist God als verbindende voorwaarde. In de weg van de gelovige akseptatie gaat het beloftewoord open en vloeit de realiteit daarvan naar de mens toe! Maar zij, die onder Mozes uit Egypte waren getrokken, hun lijken lagen in het woestijnzand gezaaid!

Bij de woestijn generatie was het geloof met de hoorders van het beloftewoord van God niet vast vergroeid, zo staat er letterlijk in het voorgaande. „Het Woord der prediking was hun niet van nut, omdat het niet met geloof gepaard ging bij hen, die het hoorden.“ Luther heeft op een sprankelende manier bij deze tekst aan het begin van Hoofdstuk 4 genoteerd: „Woord en hart zijn extremen (uitersten), maar DOOR HET GELOOF worden zij één geest, zoals man en vrouw „één vlees“. Het is derhalve waar: het hart wordt door het geloof aan het Woord toegankelijk gemaakt en het Woord wordt door ditzelfde geloof voor het hart toegankelijk gemaakt.“

Ja, dat was de zonde van het vorige geslacht. Mensen, die de zondeval dagelijks repeteren. **Mensen, die de vrucht van een boom uit het aardse paradijs liever hebben dan de vrucht van de belofte van het hemelse paradijs!**

Is het niet de komplette waanzin van de zonde, dat U en ik steeds weer de onrust ver-

kiezen boven de werkelijke rust?! De zonde maakt onrustig, het geloof biedt rust!

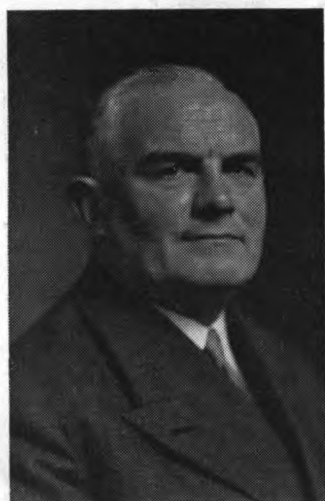
Maar wat is God dan toch barmhartig en genadig! Want we lezen in Psalm 95, dat God door de mond van David eeuwen later heeft gesproken: „HEDEN, indien gij Zijn stem hoort, verhardt uw harten niet.“ En dan blijkt de oude belofte in een nieuwe situatie nog tenvolle te gelden. **En via Kanaän en de rustige periode van Salomo's regering wordt de belofte verdiept tot de dimensie van Christus' Opstanding uit de doden en mondt ze uit in de eeuwige sabbatsvreugde!** „Er blijft dus een sabbatsrust voor het volk van God“. Dat mogen we simpelweg geloven! Dan gaan we ons spoeden naar die werkelijke rust! Dat staat er eigenlijk aan het begin van de gekozen tekst. Dat houdt in, dat we moeten ophouden en wel radikaal met zondigen. Het is een actieve rust. Die rust is er elders! Repos ailleurs! Maar die rust is er ook al hier en nu! Hoe? Door te **luisteren** naar het Woord van de prediking! Want de zonde is in één woord gekarakteriseerd: **ONGEHOORZAAMHEID!** Daarvan hebben de vaders in de woestijn een staaltje geleverd, wat ons betreft niet ter navolging, maar ter waarschuwing. Opdat NIEMAND ten val kome! Dat heeft betrekking op het begin van het hoofdstuk: „dat niemand van u de indruk zou wekken achter te blijven“.

We hebben een enorme verantwoordelijkheid tegenover elkaar te bedienen. We hebben elkaar in geestelijk altruïsme mee te nemen op de weg, die God naar Zijn toekomst baant. De auteur heeft hart voor zijn vervolgd geloofsgenoten. Niet één van hen mag verloren gaan. **God aktiveert Zijn hele Volk!** Op de Zondag en door de week. We komen via de Zondag en vanuit die eerste dag in de werkweek terecht. Maar de rustdag staat aan het begin. Dat is het garantiebewijs, dat de Vorst der Opstanding de waarachtige rust verworven heeft met Zijn bloed. Dwars door de dood heen voert Christus ons de eeuwige rust binnen, die haar kulminatiepunt vindt in storeloze vreugde en ongeschokte harmonie op een nieuwe wereld.

In die verwachting kunnen we het leven met zijn onrust en spanningen aan. Want:

Door een nacht van smart en zorgen,
schrijdt de stoet der pelgrims voort,
zingend lied'ren van den morgen
nu het nieuwe licht weer gloort.

O. Mooiweer - Enschede

P. Groen †

ENIGE „DOLERENDEN”

**stichten een tweede
vrijgemaakt gereformeerde kerk
op Curaçao.**

Zoals uit mijn artikel „Kerkscheuring nu ook op Curaçao” in de rubriek Kerkelijk Leven in het nummer van 22 mei jl. meegedeeld, zond de Kerkeraad op 3 april in antwoord op een brief van de Classis Gouda-Leiden-Woerden d.d. 26 maart (men ziet hoe vlug het gaan kan als men met elkaar maar in correspondentie wil staan) een verantwoording van de handelingen, waartoe hij door het optreden van de kerkscheurders in het midden der gemeente was gedwongen, daarbij een 24-tal hem door de classis gestelde vragen beantwoordende. In zijn brief begon de kerkeraad met het feit te constateren, dat hij van de classis-vergadering, die blijkbaar met zijn zaak bezig was, geheel onkundig was gehouden, geen agenda had ontvangen, evenmin als notulen van de vorige vergadering. Hij stelde zelfs het wettig-zijn van de classis aan de orde, hoewel daarvan geen zaak makende.

Men zou nu verwachten, dat de classis in zijn antwoord begonnen zou zijn met zich op dit punt te verantwoorden, doch men treft dit pas aan onder punt 4 van het oordeel en dan met de minimale verklaring, „dat het te betreuren is, dat de notulen van de vorige classis en de agenda voor deze classis niet aan de kerkeraad zijn toegezonden (zults ten gevolge van een administratieve fout bij de „stencilkamer”). Dus geen fout bij hen, die op deze „stencilkamer” hadden toe te zien. Ieder woord van aangeboden verontschuldiging voor deze, zeker in de gegeven situatie ernstige nalatigheid, ontbreekt. Het betrof bovendien allerminst een eenmalig verzuim. Want gelijk de voorzitter van de kerkeraad, br. Van Woerkom, mij persoonlijk meedeelde, de kerkeraad van Curaçao had sinds medio 1969 niets meer van de classis vernomen. Een bekend Nederlands spreekwoord zegt: Een ezel stoot zich in 't gemeen, niet tweemaal aan dezelfde steen. Hoe moeten we dan het optreden van deze classis beoordelen? Gedurende meer dan een half jaar laat deze classis niets van zich horen. En naar mij werd verzekerd, was het contact ook in het verleden steeds uiterst gebrekkig. Dat noemt men nu kerkverband! Men neemt het de kerkeraad niettemin kwalijk, dat hij zich toen de moeilijkheden zich gingen voordoen, niet terstond tot de classis heeft gewend. Voorbijgegaan wordt evenwel aan het feit, dat de kerkeraad op de kortst mogelijke termijn en wel per brief van 18 februari 1970 zich had gewend tot de kerkeraad van Rijnsburg, als zedende kerk, zijnde volgens hem de eerst-aangewezen om te vernemen, dat de beide missionaire dienaren des Woords de band met de kerk van Curaçao hadden verbroken. Tegenover de kerk van Curaçao verrichten zij uitsluitend consulentendiensten. De kerkeraad van Rijnsburg gaf evenwel in het geheel geen antwoord op de brief van de kerkeraad van Curaçao, liet ook een rappelschrijven onbeantwoord. Hoe men nu ook overigens over deze zaak moge oordelen, reeds uit een oogpunt van burgerlijke beleefdheid is het onbehoorlijk. Gelijk uit de brief van de classis blijkt, zond Rijnsburg deze brief eenvoudig door aan de classis en meende blijkbaar daarmee er af te zijn. Cu-

KERKELIJK Leven

raçao werd ook hiervan door Rijnsburg niet op de hoogte gesteld.

Wanneer men nu het stuk van de classis van 24 april 1970 legt naast de brief, die de kerkeraad van Curaçao schreef ter beantwoording van de hem gestelde 24 vragen, kan men dit nauwelijks een antwoord noemen. Men neigt tot de conclusie, dat dit classisvraagstuk in hoofdzaak al gereed was of had kunnen zijn, voordat de brief van Curaçao binnen kwam. De uitspraak van de classis komt hierop neer, dat de classis uitsprekt, dat „nu de Raad van de Gereformeerde Kerk de band met het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland daadwerkelijk verbroken heeft, deze Raad niet meer te aanvaarden is als respresenterende de Gereformeerde Kerk op Curaçao. Dat is, naar het me voorkomt, de toepassing van een novum in het kerkrecht, dat zo maar een volledige kerkeraad door een classis aan de kant wordt geschoven met de constatering, U vertegenwoordigt niet meer de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk te Curaçao. De wens zal hier de vader van de gedachte zijn. Want gelukkig kan naar gereformeerd kerkrecht een kerkeraad, gegeven de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente, niet maar zonder meer aan de kant worden geschoven door een classis. De constatering van de classis is dan ook aanmatigend en onjuist. Zij had hoogstens kunnen verklaren, dat de kerkeraad zich niet wilde stellen achter bepaalde besluiten van de beide Generale Synodes van Amersfoort en Hoogeveen. Zelf was zij nog met de kerkeraad in correspondentie. Uit niets bleek overigens, dat deze kerkeraad verbreking van het verband met de kerken in Nederland van plan was. Het ware dan ook juister en eerlijker geweest, indien men als classis had verklaard: wij kunnen met deze kerkeraad de band der gemeenschap niet meer onderhouden en besluiten derhalve de beide dolerende predikanten en de hen volgende minderheid, in totaal vijf belijdende mannelijke leden, een getal door de Classis genoemd, te machtigen, een nieuwe Vrijgemaakte Gereformeerde Kerk te institueren op Curaçao. Het is dan ook veeleer zó, dat de classis de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk van Curaçao buiten het kerkverband heeft geplaatst. Dit heeft dan geleid tot de oprichting van een tweede Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk op Curaçao, geïnstituëerd door ds. K. Deddens, met ds. T. O. G. M. Bosma als consulent, zults op verzoek van zegge en schrijve vijf belijdende leden. Van deze nieuwe kerkeraad zullen dan de beide predikanten, of minstens één van hen, ook wel deel moeten uitmaken, daar anders, zodat, naar het mij voorkomt, een kerkeraad zelfs niet te vormen is, of alle leden zitten in de kerkeraad en regeren dan zichzelf.

Het dorre stuk van de classis zou nog worden begeleid door een appelschrijven. Maar zoals in het maandelijks verschijnende blad Kerk-Kontakt onder „Gemeentegerbeuren” wordt meegedeeld, was dit appelschrijven in juli nog niet ontvangen. De schrijver in het blad constateert m.i. terecht: „het aangekondigde appel blijft te lang uit om nog actueel te kunnen zijn”.

De kerkeraad heeft de classis-beschikking rustig naast zich neergelegd en gaat voort de van de Vrijmaking af bestaande Vrijgemaakt Gereformeerde kerk, met instemming van de meerderheid der gemeente, die hem in dezen trouw volgt, te vertegenwoordigen.

Daaraan kan deze classis ook niets veranderen.

Dat de kerkeraad evenwel allerminst independentistisch is, zoals hem ten onrechte in

de schoenen wordt geschoven, moge blijken uit het feit, dat hij, behalve een schriftelijke verantwoording te zenden aan de commissie van samenwerkende kerken van de Zuid-

West-groep over de vraag, waarom het hem onmogelijk is gemaakt langer met deze kerken samen te werken in het zendingswerk, dat door hemzelf was aangevangen, ook direct stappen heeft ondernomen om op de wijze, zoals dit in het verleden is geschied, te voorzien in de dienst van Woord en Sacramenten. Van de predikanten Stolk, Van Deursen en Smelik werd inmiddels reeds bericht ontvangen, dat zij hiertoe bereid zijn en respectievelijk van augustus tot september, van december tot januari en van februari tot maart de kerk van Curaçao hopen te dienen. Tot ds. v. d. Brink ging eveneens een uitnodiging uit. Van hem werd vernomen, dat, zodra hij in Zwolle voldoende zal zijn ingewerkt, hij, evenals ds. Van Oene, gaarne bereid is naar Curaçao te komen. Kijk, dat is nu eens het Verband van Kerken (waarvan ik liever spreek dan van het kerkverband) werkend op zijn best, waar al deze afspraken en toezeggingen, en van de laatste zijn er nog meerdere, die ik maar niet noemen zal, binnen één maand tot stand kwamen!

De broeders op Curaçao verzochten mij ook onder de aandacht van de kerken in Nederland te brengen, dat zij hun PIDA PAN actie, waarmee zij reeds bezig waren, voordat de missionaire dienaren des Woords hun arbeid daarbij aansloten, thans geheel zelfstandig zullen voortzetten. Evenals in het verleden willen zij dit doen als onderdeel van de Evangelisatie-arbeid. Totdat in dezen andere regelingen zullen zijn getroffen, blijft dus mijn postrekening no. 50440 gaarne beschikbaar voor ontvangst van giften en collecten. Voor regelmatige en prompte afdracht zal door mij worden zorg gedragen. Ik heb de broeders op Curaçao beloofd, wanneer ik tegen het eind van het jaar weer in hun midden hoop te vertoeven, eens mee op pad te gaan op een zaterdagmiddag, wanneer zij deze christelijke handreiking aan de meest behoeftigen van het eiland gaan verrichten.

Zij, die tijdelijk op Curaçao vertoeven, weten dus, dat de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk op Curaçao als alle jaren door trouw iedere zondag des morgens en des avonds vergadert in de kerk aan de Karel Doormanweg. Het is verblijdend, gelijk ik bij mijn laatste bezoek al mocht constateren, dat dit bij velen in Nederland wel bekend is.

Laten wij voorts allen in Nederland door woord en daad blijf geven van ons hartelijk meeleven met onze broeders en zusters op Curaçao, die noodgedwongen in een onder hen aangerichte kerkscheuring hebben moeten berusten. Het adres van de kerkeraad is: R. Kooistra (scriba), Baai Macolaweg 15, Postbus 288, Curaçao.

Naschrift:

Nadat de copy voor het bovenstaande artikel al was verzonden, kwam mij onder ogen het artikel van ds. K. Deddens in het nummer van De Reformatie van 13 juni jl. onder de titel: Curaçao — noodzakelijke rechtzetting. Door omstandigheden was ik ten achter geraakt met de lezing van mijn periodieken en dagbladen. Vandaar dat ik in mijn artikel eraan voorbijging. Na lezing van het artikel van ds. K. Deddens overwoog ik, of mijn artikel principieel gewijzigd moest worden. Dit leek mij niet het geval te zijn.

15 juli 1970

GEDWONGEN AFSCHIED VAN HET G.M.V.

Aan het Bestuur van het
Gereformeerd Maatschappelijk Verbond,
Postbus 247,
Zwolle.

Zeer geachte Heren en Broeders,

In de rubriek Verbondsnieuws in het juni-
nummer van ons orgaan AMBT EN PLICHT
trof mij de navolgende verklaring van Uw
bestuur:

„Gesproken werd over de op de laatst
gehouden jaarvergadering gestelde
vraag of personen, die geen lid meer
zijn van een tot het verband der Geref.
kerken behorende plaatselijke kerk, nog
lid van het G.M.V. kunnen zijn. Met het
bestuur van de afdeling Zaanstreek is
hierover reeds langere tijd correspon-
dentie gaande, terwijl over deze zaak
ook uit andere afdelingen vragen zijn
binnengekomen. Het verbondsbestuur
heeft zich hiermee reeds verschillende
malen moeten bezig houden.

**Het Bestuur staat op het standpunt dat
het lidmaatschap van een zgn. „Vrije
kerk” onverenigbaar moet worden ge-
acht met het lidmaatschap van het
G.M.V. (vetgedrukte door mij aange-
bracht, G.).**

Besloten werd hierover een schrijven
op te stellen voor de afdelingsbesturen.”

De argumentatie voor zulk een ingrijpende
beslissing wordt niet gegeven.

Daar deze zaak bij U blijkbaar in een defi-
nitief stadium is gekomen en onttrokken is
aan verdergaand onderling overleg, realiseer
ik mij, dat ook ik thans, lid zijnde van een
buiten het verband staande Vrijgemaakt Ge-
reformeerde Kerk, in aanmerking kom om
uit Uw gelederen te worden verwijderd. Het
betekent tevens, dat ik niet langer erevoor-
zitter van het G.M.V. zal kunnen zijn.

Daar een soortgelijke uitspraak van de zij-
de van het bestuur van het G.S.E.V. mij nog
niet onder ogen is gekomen, onthoud ik mij
van dergelijke uitspraken dienaangaande.

Zowel in het een als in het ander, het
G.M.V. betreffende, zal ik met diep leedwezen
berusten. Tegenover velen Uwer zal ik niet
nader behoeven te betogen, dat de constate-
ring van dit feit voor mij wel wat betekent.

Samen met een aantal broeders, van wie
de meesten ons reeds door de dood zijn ont-
vallen, mocht ik een zeer werkzaam aandeel
hebben in de oprichting van het Gerefor-
meerd Maatschappelijk Verbond, zowel als
van het Geref. Sociaal en Economisch Ver-
band, van welke beide organisaties ik van de
oprichting af vele jaren voorzitter mocht zijn.

Het principiële uitgangspunt van Gerefor-
meerd Maatschappelijke organisaties, die zich
baseren op de Heilige Schrift en de Gerefor-
meerde belijdenisschriften, heeft nog on-
verzwakt mijn instemming.

Helaas moet ik evenwel constateren, dat
gij zelf ontrouw zijt geworden aan dit be-
ginsel, door het onverantwoord te versmal-
len tot een verplicht lidmaatschap van een
der Vrijgemaakte Kerken binnen het ver-
band, die zich stellen achter de besluiten van
de Generale Synodes van Amersfoort en
Hoogeveen. Van een confessioneel gebonden
organisatie zijt gij daarmee een aan een be-
paald kerkverband gebonden organisatie ge-
worden en dan aan een kerkverband op
smalle basis. Voor uw organisatie kan ik al-
leen maar hopen, dat, wanneer in de toe-
komst opnieuw geschilpunten rijzen in de
kerken, waartoe gij behoort, dit u niet op-
nieuw voor moeilijke beleidsbeslissingen zal
plaatsen. Wanneer ik b.v. alleen maar denk
aan de belangrijke kwestie van het al of niet
bedienen van de Heilige Doop aan geadop-
teerde kinderen, zie ik een dergelijk punt
reeds in zicht komen.

Een in wezen sektarisch optreden als het

Uwe, waarbij men de waarde en betekenis
van de Gereformeerde Belijdenisschriften
geheel voor het eigen kerkverband opeist,
wijs ik ten enenmale principieel af; het ge-
tuigt m.i. van een geestelijke hoogmoed.

Velen Uwer zullen wellicht de feiten en
genomen beslissingen uit de eerste tijd van
het ontstaan van het G.M.V. en het G.S.E.V.,
waarvan de Uwe, die in geding zijn, princi-
pieel afwijken, niet kennen.

De notulen der bestuursvergaderingen zul-
len dienaangaande ongetwijfeld informatie
kunnen verstrekken. Doch ook het orgaan
AMBT EN PLICHT spreekt hiervan op niet
mis te verstanen wijze reeds in de eerste jaar-
gang. Zonder naar volledigheid te streven
zou ik willen wijzen op het artikel onder de
titel ALLEEN VRIJGEMAAKTEN? van de
hand van wijlen broeder J. Wijnands, waar-
in deze na met klem te hebben betoogd, dat
wij ernst willen maken met de norm van ons
Verbond, schrijft: „Betekent dit nu dat we
ons onder alle omstandigheden isoleren in
eigen, kerkelijke kring?”. Dat zij verre.

Wij hebben in ons Verbond leden, die be-
horen tot de Christelijk Gereformeerde Ker-
ken. Zij zijn met ons van mening, dat van al
onze actie, de gereformeerde belijdenis het
uitgangspunt behoort te zijn en al heeft dit
thans voor hen ook nog niet geleid tot de
volle beleving van deze belijdenis in de ker-
kelijke eenheid, die God van ons vraagt, dit
mag ons niet ervan weerhouden hen als lid
van het G.M.V. te aanvaarden. Het betreft
hier voor hen en voor ons toch geen zaak,
die wij laten rusten, maar waarmee wij aan-
houdend ernstig bezig willen zijn.” (Ambt en
Plicht, eerste jaargang 1953-1954, blz. 22 en
23.)

Precies hetzelfde standpunt vindt men ook
ontwikkeld in het artikel BAKENDIENST I
van mijn hand, in het 9e nummer van de-
zelfde eerste jaargang van Ambt en Plicht,
geschreven in antwoord op herhaald verzoek
om nog eens zo nauwkeurig mogelijk de af-
bakening van de grenzen voor het lidmaat-
schap van het G.M.V. aan te geven. De eerst-
gestelde vraag was: Wie kunnen wij aanvaar-
den als lid van het G.M.V. en wie moeten wij
afwijzen? Op blz. 72 zal men dan uitvoerig
dezelfde gedachte door mij zien ontwikkeld
als ook in het voorgaande artikel van wijlen
broeder Wijnands aangegeven.

Opdat blijke, dat dit niet zomaar uitslui-
tend opvattingen waren, die steunden op de
persoonlijke overtuiging van de schrijvers,
voorzitter en secretaris van het G.M.V. in die
tijd, moge thans dienaangaande nog iets meer
worden vermeld, mede als een historische
verantwoording van het toen gevoerde be-
stuursbeleid.

Bij het ontstaan van het G.M.V. en het
G.S.E.V. werden de besturen vrij spoedig ge-
confronteerd met het verschijnsel, dat perso-
nen zich tot onze organisatie aangetrokken
gevoelden, die wel tot kerken behoorden, die
de band met de geref. belijdenisschriften
wensten te bewaren, met wie wij evenwel
niet de kerkelijke eenheid beleefden. Zo her-
inner ik mij, dat een enkele maal uit de
kring van belijders in de Christelijk Gere-
formeerde Kerken een aanmelding voor lid-
maatschap ons bereikte, terwijl in Berkel zich
de gehele afdeling van „Patrimonium”,
waarvan ook Hervormden lid waren, zich
aanmeldde voor het lidmaatschap van het
G.S.E.V.

Voor een verantwoorde principiële beslis-
sing t.a.v. de hantering van de normen van
de grondslag van G.S.E.V. en G.M.V. werd
door mij in overleg met de besturen van bei-
de organisaties advies ingewonnen bij wijlen
prof. dr. K. Schilder. Diens spontane ant-
woord was, dat men dezulken beslist niet
mocht afwijzen, maar als leden had te aan-
vaarden, wanneer in het onderlinge contact
zou komen vast te staan, dat men inderdaad
met serieuze gereformeerde belijders had te
maken.

Wanneer men hiertegenover zou willen
opmerken, dat met name uit het feit, dat de
kerkelijke eenheid met elkander niet werd
beleefd, bleek, dat er over en weer over het
verstaan van de gereformeerde belijdenis-
schriften toch verschillend werd gedacht,
hetgeen natuurlijk moeilijk kan worden ont-

kend, dan moeten wij onszelf, aldus prof. dr.
K. Schilder, in alle bescheidenheid toch be-
wust zijn, dat ook wij allerm minst klaar zijn
op het punt van het kerkelijk belijden. In dit
verband plaatste hij de opmerking, dat er
zelfs verschillende teksten in de Heilige
Schrift waren, waarover hij nog nooit had
durven preken. En dat niet, omdat hij zou
twijfelen aan het feit, dat het geschrevene
Gods Woord was, maar uitsluitend vanwege
het feit, dat hem als gebrekkig mens tot dat
tijdstip het rechte inzicht had ontbroken wat
Gods Woord op de betreffende plaatsen ons
had te zeggen.

Prof. dr. K. Schilder was ook van oordeel,
het werd door hem zelf in het geding ge-
bracht, dat wij de bovenstaande door hem
aanbevolen bejegening t.o.v. de band aan
de geref. belijdenisschriften ook moesten uit-
strekken tot hen, die door de vrijmaking ker-
kelijk van ons gescheiden waren geraakt. Hij
argumenteerde dit door te zeggen, dat wij
nimmer het onderscheid uit het oog moeten
verliezen tussen de leiders en degenen, die
door hen misleid werden, welke laatsten hij
aanduidde als „de arme schapen Christi”.

Over deze zaak werd ook nog gesproken
met wijlen prof. B. Holwerda en prof. C.
Veenhof. Deze beiden waren het met de door
prof. dr. K. Schilder ontwikkelde gedachten
volkomen eens.

De besturen van G.M.V. en G.S.E.V. hebben
toen deze principiële gedragslijn voor het
bepalen van het lidmaatschap aanvaard. De
grondslag werd onverzwakt gehandhaafd,
maar gewaakt werd voor deze verkeerde
ontwikkeling, onszelf als uitsluitende norm
voor de beoordeling van de grondslag uit te
geven.

Wie nu de ontwikkeling in tal van gere-
formeerde organisaties in de laatste tijd heeft
kunnen meemaken, moet tot de teleurstellen-
de ervaring komen, dat bij principiële be-
lijndheid deze bescheidenheid is gaan ont-
breken, waardoor uiteen is geraakt en steeds
verder uiteen dreigt te geraken, wat deze
voorgangers met grote beslistheid bijeen
wensten te houden en te brengen.

Wanneer er iets in ons midden veranderd
is, dan is het niet de gedachte, dat maat-
schappelijke organisaties, die zich baseren op
de Heilige Schrift en de Gereformeerde Con-
fessie, geen bestaansrecht zouden hebben, in-
tegendeel, ze zijn meer wenselijk dan ooit,
maar dan niet in de onlosmakelijke koppeling
van het lidmaatschap aan dat van de
Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken, bin-
nen het verband, zoals dit anno 1970 opereert
met uitsluiting van hen, die door tal van
oorzaken door kerkelijke meerdere vergade-
ringen buiten het verband dier kerken zijn
geplaatst. Het zal duidelijk zijn, dat het lid-
maatschap van een Vrijg. Kerk binnen en/of
buiten het verband niet de norm mag zijn.
Door het lidmaatschap te versmallen, door
het te koppelen aan het lidmaatschap van de
Vrijgemaakte Geref. Kerken binnen het ver-
band, is het G.M.V. door Uw bestuursbesluit
geworden tot een kerkelijke organisatie. Al
hebben daarin dan niet de ambtsdragers in
de plaatselijke kerken het voor het zeggen,
ge richt U naar de beleidsbeslissingen van de
kerkelijke meerdere vergaderingen der Vrij-
gemaakt Gereformeerde Kerken

Daarmee is het G.M.V. principieel op ver-
keerd spoor geraakt en handhaaft ook niet
meer zijn eigen grondslag. Moge spoedig de
dag aanbreken, dat U de juiste weg in dezen
weer hervindt en inslaat, als door de ge-
noemde voorgangers en de besturen uit die
jaren U gewezen.

In de hoop dat dit stuk niet al te lang is
geworden, richt ik tot U het verzoek, het een
plaats te willen geven in AMBT EN PLICHT
als een woord van persoonlijke verantwoor-
ding van standpunt en meteen van gedwon-
gen afscheid.

Daar het hier een zaak van algemeen be-
lang betreft, die zich niet beperkt tot het
G.M.V. alleen, zal het stuk ook aan enige
andere persorganen ter plaatsing en/of re-
centering worden aangeboden.

Met vriendelijke groeten,

Hoogachtend,
P. GROEN

Levenswijsheid met een glimlach

in memoriam
br P. Groen, red.

In een bovenzaaltje aan de Broederweg zaten we bijeen: ds. Van Dijk en ds. Visee, die ons hadden samengeroepen; prof. Jager en prof. Veenhof met br Groen, de afgezette redacteuren van De Reformatie; en voorts een anderhalf dozijn voormalige medewerkers, die hun trouw wilden blijven. De samenroepers legden ons de vraag voor: moeten we ons vrijgemaakte kerkvolk nu verder overlaten aan het eenrichtingsverkeer, dat na de doorbraak in De Reformatie verwacht kan worden — dan wel hebben wij de plicht en het recht een nieuw blad op te zetten voor die lezers, die het evangelie hoger stellen dan gereglementeerd menselijk denken?

Veenhof was niet optimistisch, Jager zeer gereserveerd, maar Groen bleek niet uit zijn evenwicht te krijgen. Toen de samenroepers en de medewerkers de drie redacteuren met klem verzochten hun werk voort te zetten, en hun daarbij alle medewerking beloofden, was Groen de man, die de bereidheid der drie redacteuren formuleerde: onder de gunst des Heeren gaan we rustig verder met een nieuw blad. En meteen werd zakelijk vastgesteld: dit blad komt niet in handen van een belanghebbende uitgever of van een groep — dit blad moet eigendom zijn van een ruim opgezette persvereniging.

Wat ik me van die dag herinner is: dat Groen zo overtuigend de route formuleerde, zo systematisch de koers uitzette en zo rustig op het doel afstevende, als van een zakenman van hoge allure mag worden verwacht. En het tweede was: dat hij ondanks de bittere smaad, die hij voor zijn portie terdege meevoelde, zo vriendelijk en met een glimlach over zijn vijanden bleef spreken. Ik zag in hem ineens die noodzakelijke en belangrijke tegenpool in een gezelschap van hoofdzakelijk theologen en predikanten: de inbreng van de ontwikkelde „leek” in een stuurgroep, die de erfenis van een theologisch-georiënteerd verleden meestorste. Bij de latere documentatie van de deformatorevolutie is dit aandeel van betekenis gebleken.

Tot dan hadden we sterk onder invloed van de theologen gestaan: in preken, in kerkbladen, gezinsblad, boeken en gesprekken gaven de predikanten de toon aan. Dat een kerkelijk weekblad geheel of vrijwel geheel door professoren en predikanten gevuld werd was eigenlijk een gewoonte, sterk als een vooroordeel. Sedert Kuyper en Schilder geloofde ons volk aan theologen-leiders, van Israels God gegeven. Juist daarop was de crisis in De Reformatie ontstaan: dat de redactie geen theologen-leiding wenste te geven noch te doen of te helpen geven. En Groen was het levensgroot bewijs: dat iemand die wandelt in de vreze des Heeren en voorts een zakelijke levensachtergrond heeft een beslissende factor kan leveren bij een crisis, als wij beleefden.

—o—

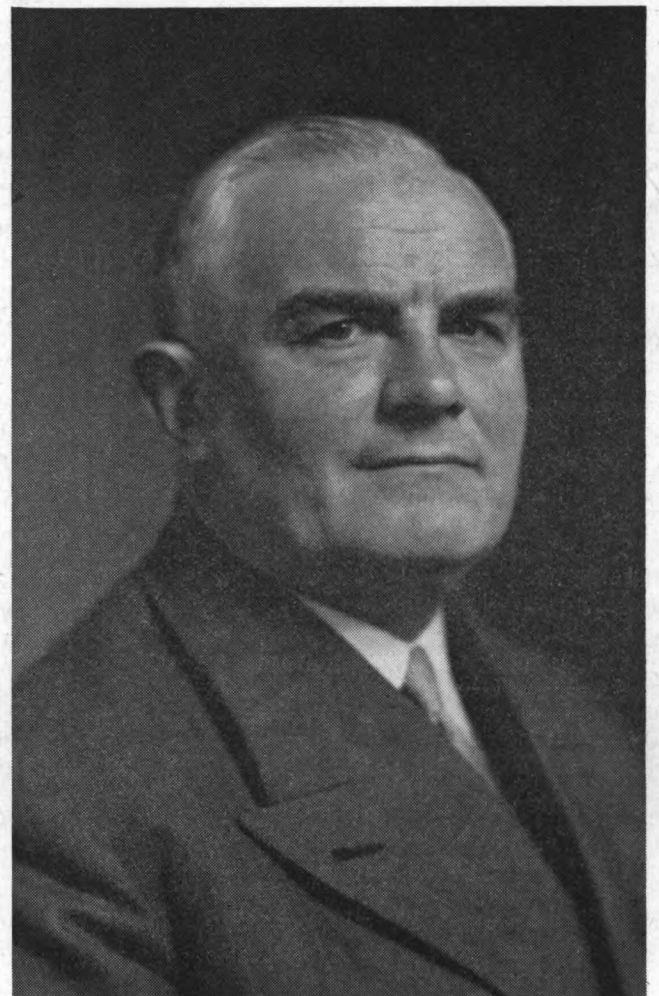
Jawel, Groen was een zakenman van formaat. Directeur van een „oud huis met

oude papieren” uit 1828: Molijn & Co te Rotterdam, een der oudste en degelijkste verffabrieken van Nederland. Een man die wist, waar Abraham de mosterd haalde en hoe die mosterd tegen passende prijs aan de man moest worden gebracht. Een zakenman die de problemen van zijn tijd verstond: problemen van fabricagetechnieken en wetenschapontwikkeling, van marktonderzoek en afzetmogelijkheden, van sociale ontwikkeling en toekomstvoorziening, van organisatie en administratie, van informatie en communicatie.

Maar een zakenman, die met zijn glimlach en zijn warme persoonlijkheid harten veroverde. *) Een zakenman, die zo nodig wist door te dringen in directiekamers en op departementen, waar anderen buiten bleven. Een man, die de wereld van veel kanten had gezien, die wist wat in het mensenhart zit, die eigen kwaliteiten en fouten terdege rubriceerde en die door zijn enorme mensenkennis in korte tijd ook zijn medemensen peilde en doorgrondde.

Een man die — door uiterst efficiënt met zijn tijd en zijn gaven om te springen — ongelooflijk veel werk op hoog niveau kon verzetten. Of het nu Waldenzen gold of de broeders op Curaçao, Opbouw of het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, Molijn & Co of de synodale crises — zijn mening werd rustig, vriendelijk, overzichtelijk en gedegen geformuleerd. Vooral vriendelijk. Ook bij verschil van inzicht bleef die innemende glimlach. Ook bij ziekte en tegenslag: die vriendelijke lach. Ook bij zorgen en spanningen: een gezalfd aangezicht.

Bij vergaderingen dikwijls afwezig — en

1902—1970 „Het was de Heer P. Groen, sinds 1935 directeur van de Naamloze Vennootschap, die in een tijd van algehele economische neergang de machine weer op volle toeren wist te doen draaien. Een wakker en werkzaam man, een man van karakter. Een man aan wie na de bevrijding dank werd gebracht voor het werk tijdens de oorlog en bezetting onder grote gevaren door hem verricht.”

(K. P. van der Mandele, in het gedenkboek van Molijn in december 1952)

dan node gemist — maar indien aanwezig dan ook aanwezig met volle overgave, dat wil zeggen: zijn krachten en levenswijsheid volledig beschikbaar stellend. Op de hoogte van zijn tijd en, zoals een zakenman past, voortdurend zich oriënterend op de toekomst, bracht hij een onmisbaar geluid in ons corps. Zijn bijdragen in de pers bewezen het, zijn unieke positie in het mede door hem opgerichte G.M.V. en Gereformeerd Sociaal en Economisch Verbond niet minder, maar vooral zijn persoonlijkheid was velen tot steun. Gewillig en met vreugde stelde hij zijn vele verworvenheden samen met zijn van God geleende talenten beschikbaar ten nutte van zijn broeders.

Een groot deel van zijn broeders gaf een en andermaal blijk, geen prijs daar op te stellen. Ze deden zichzelf onrecht. Maar Groen bleef glimlachen en voegde zich met vreugde bij de minderheid: zijn vrienden.

Namens dezen,

D. W. L. Milo

*) De titel van dit artikel is ontleend aan het gelijknamige boek van Lin Yu Tang.

In memoriam Pieter Groen

Het zijn er zeer velen geweest die in de voorbije week met verbijstering het schokkende bericht hebben vernomen dat Groen plotseling voor goed van ons was heengegaan.

Ze kunnen het zich niet voorstellen dat ze deze sterke, vitale, overal waar hij kwam als van zelf dominerende, figuur hier nooit meer zullen ontmoeten.

Groen heeft in het leven van allen die hem goed hebben gekend een grote plaats ingenomen. Want hij was een man in de volle zin van het woord. Bekwaam, energiek, eerlijk, recht op het doel afgaand, een warm vriend voor allen die zijn vertrouwen hadden gewonnen.

Door zijn grote capaciteiten, maar vooral ook door zijn nobel karakter, had hij zich in de nederlandse ondernemerswereld een dominerende plaats verworven. Van jongste bediende werkte hij zich met weergalozе energie op tot directeur van de Koninklijke Lak-, vernis- en verffabriek Molijn en Co die onder zijn leiding uitgroeide tot een bedrijf met een internationale reputatie. En Groens activiteit beperkte zich niet tot zijn eigen onderneming. Zijn zorg omvatte de gehele branche van de verf-industrie. Zelfs in die mate dat hij de voorzitter werd van een grote internationale organisatie op dat gebied.

Toch vormde dat alles niet het eigenlijke, het allesbeheersende in het leven van Groen. Vóór alles was hij een christen, een een-voudig christen, wien bovenal de zaak van zijn Heer ter harte ging. In zijn overbezette leven nam de dienst in het Koninkrijk der hemelen voluit de eerste plaats in. Reeds als jonge man werd hij ouderling en worstelde hij voor de bloei van de kerk. En hij bracht het in praktijk dat dat alleen mogelijk is door een zichzelf verloochenend dienen.

Mee als gevolg van de kerkelijke strijd van voor vijf en twintig jaar die op de „vrijmaking” uitliep werd Groen vooral gegrepen door de katholiciteit van christendom en kerk. De scheuring van de kerk welke toen door de synoden werd geforceerd was voor hem een bitter verdriet. Hij hunkerde naar de eenheid van alle gelovigen. Maar het verdriet over de breuk onder de broeders verlamde hem niet. Hij trok zich ten gevolge van de toen doorleefde teleurstellingen niet in zijn zaken terug. Integendeel met zo mogelijk nog grotere energie gaf hij zich in de dienst van het Rijk. En zijn blik bleef daarbij niet beperkt tot de eigen kring. Met hoeveel liefde zette hij zich niet in voor de kerk der Waldenzen in Italië.

Schilder — zijn intieme vriend! — bracht hem er toe in De Reformatie te gaan schrijven. Groen gaf zich voorts — hoe vond hij er tijd en kracht voor? — aan de heroriëntering van de christelijke politiek in het G.P.V. Maar bovenal werd hij de stuwende en bezielende kracht in de christelijke sociaal-economische activiteit die gestalte kreeg in het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond en het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband. Het is moeilijk te schatten hoeveel hij daarvoor heeft gedaan en wat hij daarvoor is geweest.

Maar juist in deze belangelozе, toegewijde arbeid in het Koninkrijk van zijn Meester heeft Groen ook de grote teleurstellingen van zijn leven doorleden. Wat heeft het hem gewond en verdriet gedaan als redacteur van De Reformatie te worden ontslagen. Wat was het een bitter ding voor hem te moeten constateren dat de kerken die hij zo liefhad de weg van de secte opgingen. Misschien wel het zwaarste is hem gevallen afscheid te moeten nemen van het G.M.V. en het G.S. en E.V., die hij eenmaal ten doop had gehouden en die onder zijn leiding tot bloei waren gekomen.

Voor het bestuur, de redactie, de medewerkers van Opbouw is Groens heengaan een onherstelbaar verlies. Van meet af heeft hij zich aan ons blad gegeven met de volle liefde van zijn gevoelig hart. Het was voor allen een vreugde met hem te mogen samenwerken. Evenals het voor hem een pure blijdschap was in onze kring te verkeren. Een verkeerd woord is er tussen hem en ons nooit gevallen. Daarom is het denken aan Groen de herinnering aan een menselijk volmaakte harmonie.

God gaf ons in Pieter Groen heel veel. Maar juist daarom blijft er onder ons een grote leegte.

C. Veenhof

TE BERDE

Dinsdagmiddag jl. werd op de begraafplaats Crooswijk te Rotterdam gezaaid in vergankelijkheid, maar in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, onze mederedacteur Pieter Groen.

Zonder toespraken. Zonder bloemen, zoals hij zelf bepaald had.

In alle eenvoud. Maar met de glans van het Evangelie van de Drie-enige God, in Wiens naam hij, zoals Ds Smelik van Overschie zei, bijna 68 jaar geleden gedoopt werd. In alle eenvoud. Want ondanks het vele werk dat hij mocht doen op velerlei gebied, zoals U een beschrijving daarvan in dit nummer kunt aantreffen, bleef hij de eenvoudige Delfshavense jongen, die door Gods genade zo veel heeft mogen doen. En niet alleen maar een eenvoudige Delfshavense jongen, maar bovenal een eenvoudig christen, die daarom ook geen toespraken en bloemen bij zijn graf wenste.

Na de lagere school en de U.L.O. is hij begonnen als jongste bediende bij de Rotterdamse Lloyd en reeds klom hij op 18-jarige leeftijd in 1920, op advies van de toenmalige directeur van de Lloyd, de Heer Ruijs, op tot de boekhouding van Molijn. 2 Oktober van dit jaar zou hij 50 jaar verbonden zijn geweest met Molijn & Co. Op 33-jarige leeftijd werd hij reeds directeur. En hoe heeft hij nationaal en internationaal zijn werk gedaan. Het is niet overdreven te zeggen dat hij een self-made man was, voorzover een christen dat zeggen kan, een autodidact, zeer belezen op allerlei gebied. En met een helder oordeel.

Religieus en kerkelijk mede gevormd door ds. K. Schilder, die hij meemaakte als predikant in Delfshaven.

De grote en — zo te zien — ook de veelzijdige belangstelling bij zijn begrafenis bewees wel hoe zeer hij gewaardeerd werd op velerlei gebied en door veel mensen. We zagen uniformen van marine-officieren. We zagen collega's fabrikanten. We zagen zijn secretaresse, zijn chauffeur. Kennelijk ook veel werknemers van Molijn.

★ ★ ★

Het is veelal gewoonte bij dergelijke gelegenheden als deze te vergeten het aandeel dat een vrouw heeft in het werk van haar man. Ik heb het kunnen zien in het leven van mijn eigen vader, dat veel werk niet gedaan zou kunnen zijn, als er thuis niet iemand was die het stuur hield. Mevrouw Groen, die door ziekte niet aanwezig kon zijn bij de begrafenis, heeft hem geholpen al dit werk te verrichten. Onze deelneming gaat uit naar haar en haar kinderen en klein-kinderen. Wat een vriendelijke grootvader was hij. Ook met een glimlach.

Hij zal gemist worden in zijn familiekring. Hij zal gemist worden in de kring van „Opbouw”. Hij zal gemist worden in de kring van zijn dagelijks werk. Maar ook bij de Waldenzen en op Curaçao, dat zo zeer de liefde van zijn hart had. Katholiek als hij was in de ware zin van het woord, als hoorder van het Evangelie en vriend van K. Schilder, de man, die meer oecumenisch dacht dan al zijn collega's.

Het lijkt me in zijn geest, als de redactie van dit blad zorg draagt, na overleg met zijn familie, dat de steun, die via hem door de lezers van dit blad geboden werd aan de Waldenzen en voor de Pida Pan-actie, niet gestaakt wordt. Ik hoop U zo spoedig mogelijk te kunnen zeggen op welke wijze U Uw giften kunt blijven geven.

★ ★ ★

Kerkhoven zijn stille plekjes in dit drukke en overbevolkte land. Crooswijk is een stil plekje in de metropool Rotterdam. Mij valt het steeds weer op hoe op de kerkhoven de vogels zingen. En voor mijn gehoor zingen ze juist op de kerkhoven van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, die komt. Ze jubelen van de God, Die leeft. Mocht deze officier in de orde van Oranje Nassau zijn 50-jarig jubileum bij Molijn niet meer vieren, het jubileren ter ere van onze Vader in de hemel is hem gegeven tot in eeuwigheid. Daarom óók kon ds Smelik als laatste vers van de Schriftlezing voorlezen: Daarom, mijn geliefde broeders, weest standvastig, onwankelbaar, te allen tijde overvloedig in het werk des Heren, wetende, dat Uw arbeid niet vergeefs is in de Here (1 Cor. 15 : 58).

Amelink

En waarom geen bloemetje?

Jaren geleden gebruikten wij een kerkzaaltje samen met de Nederl. Protestantenvbond. Wij vroeg in de morgen — zij direct na ons. Men zegt dat ze zich niet aan de orthodoxe kerkgeur stoorden. En om geen tijd te verliezen plaatste een zuster uit de NPB vooraf een vaas met bloemen naast de kathedra, dan konden ze na ons meteen beginnen.

Wij gereformeerden zagen met innig welbehagen, respectievelijk met lichte afgunst, respectievelijk met groeiend misprijzen naar die bloemen. Sommigen voelden zich lichtelijk bezwaard omdat ze onverdiend naar die bloemen mochten kijken. Anderen voelden enige bezwaren omdat ze ongewild tegen die bloemen moesten aankijken. Sommigen zagen in die bloemen de grote Schepper aller dingen. Anderen zagen er de eigenmachtige mens in, die de dienst van God maar naar eigen inzicht regelt. U voelt wel: er werd over deze zaak gesproken in de postliturgische koffiedienst; over dat gratis meegenieten van vrijzinnige bloemen in de gereformeerde eredienst. Er ontstond duidelijke waardering anderszijds naast nog duidelijker veroordeling anderszijds. Het slot was dat onze kerkeraad het afdelingsbestuur van de NPB schriftelijk verzocht, die bloemen achterwege te laten zo lang onze kerk het beschikingsrecht over het kerkzaaltje bezat; et après nous le déluge. Sedertdien zag de ware kerk geen bloemen meer op haar pad. Het is waar gebeurd, jaren geleden, en ons geheugen is redelijk goed.

—o—

De tijden veranderen en wij met hen. Langzaam, heel langzaam, gaat de kerkelijke ontwikkeling. We beleven de tijd, dat in een fatsoenlijk blad een bescheiden lansje voor een bloemetje in de kerk kan worden gebroken. Zonder dat de schrijver rekenen moet op geloofsvervolging.

En waarom ook niet? Een huis zonder bloemen noemt u een dood huis, nietwaar? Iedere man die van zijn vrouw houdt zegt dat van tijd tot tijd met bloemen. Elke vrouw, die haar huis met bloemen gekeerd heeft, kroont haar arbeid met een vers bloemetje op tafel. Geen feest of er zijn bloemen. Om de kosten hoeft niemand het te laten. Die rijk is laat de bloemist opdraven. Wie zuinig is vindt in tuin en veld meer schoons dan Salomo ooit gesierd heeft. Zegt de Bijbel.

Een bloem geeft uitdrukking aan onze blijdschap, onze liefde, onze goede bedoelingen, onze beste wensen. Een bloem is een groet. Een bloem is een belijdenis. Een bloem verzoent vijanden. Een bloem stemt vriendelijk. Een bloem is een blijvende vreugde. Een bloem is een rustpunt voor onze onrustige blik. Zelfs onze doden brengen wij een bloem. Een bloem spreekt ons immers toe: van de Schepper der bloemen. Onze geloofsbelijdenis zegt dat we de Heere God eerst leren kennen uit zijn schepping en vervolgens uit de Schrift. Weet u dat in vroeger tijden een chinese jongen een plantje plaatste op de waranda van zijn uitverkorene? Werd dat plantje verzorgd, dan mocht hij terugkomen; werd het verwaarloosd, dan moest hij met zijn plantjes maar naar een ander gaan.

—o—

Onlangs stonden mijn vrouw en ik op zaterdagavond in de tuin, voor een klimroos, die uitzinnig stond te bloeien. Geef mij er wat van, vroeg ik haar, en uit zet ze morgen

naast de kansel: een schaal vol! Je laat het, zei mijn vrouw, je hebt het hart niet. Dat kun jij niet doen. Je bent veel te progressief. Je maakt weerstanden los. Als de tijd er rijp voor is, komt dat vanzelf wel. Je moet ook wat aan anderen overlaten. Jawel, dat alles zei ze.

Maar laten er nu de volgende morgen twintig schone rode rozen naast de kansel staan! Niet van mij, noch van mijn vrouw, noch van mijn os, noch van mijn ezel. Toch schoon, schoner, schoonst! Wat een feestdag. Een bejaarde emeritus-predikant, die er tijdens de voorzang met innig welbehagen naar blikte. En een gemeente, die zich feestelijk gelukkig voelde. En een God der bloemen, die het aanzag en er blij mee was — daar mag u amen op zeggen.

—o—

Ik hoor mijn geachte broeder Nurks al opmerken, dat dit laatste een goedkope speculatie is, en dat God maar moet goedkeuren wat in onze kraam te pas komt, en dat we niet wijzer moeten zijn dan God, en nog wat van dat moois. Jawel.

Maar dan ga ik met u de Bijbel na, waar die over bloemen spreekt. Doet u mee?

In de tabernakel (hé, dat was dus al in de woestijn!) schreef de Heere aan Mozes voor, dat er bloemknoppen en bloemen gesneden moesten worden als versiering van de gouden kandelaar (Ex. 25); en dat Bezaleël het net zo heeft uitgevoerd, vertelt de Bijbel ook (Ex. 37), zodat de kandelaar bij de ingebruikname bedolven was onder knoppen en bloemen (Num. 8). Dit was op Gods eigen aanwijzing, en de Heere verleende door zijn Geest de nodige inspiratie aan de kunstenaars (Ex. 31).

Precies zo ging het met de tempel van Salomo. De wanden en de deuren waren versierd met gesneden reliefs in cederhout: cherubs met palmtakken en bloemen, bloemen, bloemen! Te vinden in 1 Kon. 6. Om van de kandelaren maar te zwijgen. Ook de koperen zee van Salomo en de twee koperen pilaren waren weelderig bezet met lelielken, (2 Kron. 4 en 1 Kon. 7).

Bloemen vertolken zo dus het een en ander. Broeder Nurks heeft gelijk: we moeten niet wijzer zijn dan God. De bloemen spreken een taal, die de Heere goed begrijpt. Op veel plaatsen geeft de Bijbel daar voorbeelden van.

Toen Levie tot de dienst van God werd aangewezen „zei” de Heere „het met bloemen”. Het Hooglied der liefde zingt: „de winter is voorbij, de zangtijd genaakt, de bloemen worden gezien op de velden”. En ook: „mijn vriendin is als een lelie onder de doornen”. En ook: „ik ben een roos van Saron, een lelie der dalen”. Hosea profeteerde: „Israël zal bloeien als een lelie” en Jesaja voorspelde: „de wildernis zal bloeien als een roos”. Hetgeen dingen zijn, die andere beduidenis hebben.

—o—

Wel heeft de Bijbel ook onze vergankelijkheid aan met de uitgebloeide bloem. Job zei: „de mens komt voort als een bloem en wordt afgesneden”. Jesaja noemde het dwalende volk Efraim „een afvallige bloem”. Petrus bevestigde dat het menselijk leven als een

bloem verdort. En Jacobus zag de rijke „als een bloem voorbijgaan”. Psalm 103 citeert Jesaja: dat de mens als een bloem bloeit en sterft — maar dat het woord van God tot in eeuwigheid blijft. En op dat laatste moet u letten. De bloem wordt niet gedevalueerd — maar als vergelijking gebruikt voor Gods goedertierenheid. De Heiland zelf wees op de leliën (Mtt. 6 en Luc. 12) die schoner waren dan Salomo in zijn heerlijkheid. Hier was de vergrotende trap. Maar wij, zijn broeders en zusters, gaan die alle te boven, zegt de Heiland. Dat is de overtreffende trap van Gods genade.

—o—

Wij hebben dus tegenwoordig bloemen in de kerk. En we zijn er blij mee. Daar schijnt een groepje zusters stilzwijgend voor te zorgen. Als u wilt wachten op een kerkeraadbesluit, gehoord de gemeente en afgewacht de besluiten der meerdere vergaderingen (!) dan kan dit alles wel tot Sint Juttemis duren. Maar het voldongen feit is soms het beste argument. De zusters mogen dan niet spreken in de gemeente — maar haar is niet verboden te doen, wat haar hand vindt om te doen. Ze doen het, geloof ik, per toerbeurt; dan zijn ze individueel ongreepbaar. Ik vrees dat mijn vrouw ook meedoet — hoewel ze niet progressief is. En na afloop verdwijnen die bloemen geruisloos naar een zieke, hoor ik.

Daar zal wel wat oppositie tegen opbloeien. Wat een geldverspilling, hoor ik mijn broeder Nurks al mompelen. Als al dat geld voor die onnozele bloemen eens in de diaconale kas ware gestort. Jawel, die verzuchting van broeder Nurks is naar de Schrift — was het niet Judas, die dat zei?

Maar de zusters kunnen gerust zijn. De Heiland geeft het antwoord wel op dat spitsvondige bezwaar. En wat gedaan wordt uit liefde tot Jezus, dat houdt zijn waarde. Tot over het graf, zegt de Bijbel. Ik houd van zusters, die zo met zachte hand historie maken. En er is feest in ons kerkje op elke Zon- en feestdag. 't Is niet of het woord behalve hoorbaar ook zichtbaar wordt. Want al die schone schepselen zijn als letters in een boek, die Gods naam spellen. Of — zoals onze sympathieke pastoor zong:

Mij spreekt de blomme een tale,
mij is het kruid beleefd,
mij groet het altemale
dat God geschapen heeft.

D. W. L. Milo - Vierhouten

M. de Klijn - Amsterdam

Simon Wiesenthal: 'De Zonnebloem'

II

Reactie mede-gevangenen

Als Wiesenthal in het kamp terug is gekeerd en zijn geval vertelt, waarop iedereen instemt met het feit dat hij is weggegaan zonder vergeving of woorden van dergelijke strekking uit te spreken, komt hij daarheen in het geweer. Hij zegt: De ss'er beschouwde mij toch als plaatsvervanger, als symbool voor de andere joden, met wie hij niet meer kon spreken. En bovendien gaf hij helemaal uit eigen beweging blijk van berouw. Hij was niet als moordenaar geboren en hij wilde niet als moordenaar sterven. Het zijn de nazi's geweest die hem zover gekregen hebben dat hij weerloze mensen doodmaakte.

Vind je dus eigenlijk dat je hem wel had moeten vergeven?

Op dat ogenblik kwam Arthur weer bij ons zitten. Hij had alleen maar Josek's laatste vraag gehoord en zei met kalme stem:

Een Herrenmensch heeft van een Untermensch iets onmenselijks gevraagd. Als je hem inderdaad vergiffenis had gegeven, zou je dat jezelf je hele leven nooit kunnen vergeven. (fijngevoeligheid kunnen we ons niet veroorloven!)

Achtersprong SS'r, beeld van de ouders, van Duitsland onder Hitler

Na de oorlog besluit Wiesenthal de moeder van de inmiddels overleden ss'er op te zoeken, niet om alleen uit nieuwsgierigheid een beter beeld van zijn persoonlijkheid te krijgen maar meer uit een soort plichtsgevoel en uit een verlangen om eindelijk een punt achter deze geschiedenis te zetten.

Het verhaal van de moeder is een tragedie op zichzelf. Zij vertelt het volgende: Mijn man vond het niet prettig toen Karl bij de Hitler Jugend was. Hij was namelijk overtuigd sociaal-democraat en heeft na '33 veel moeilijkheden gehad omdat hij geen lid van de partij wilde worden. Nu ben ik daar blij om. Dat is de reden waarom hij al die jaren niet goed vooruit is gekomen; bij bevorderingen werd hij steeds overgeslagen. Pas in de oorlog werd hij eindelijk voorman, omdat de jongere mannen in dienst moesten. Maar al een paar weken later, bijna precies een jaar nadat wij het bericht hadden gekregen dat onze zoon dood was, werd de fabriek gebombardeerd. Daar kwamen heel veel mensen bij om — ook mijn man.

Op een dag overrompelde onze jongen ons met de mededeling dat hij lid van de Hitler Jugend was geworden. En ik had hem nog wel heel godsdienstig opgevoed. U ziet wel al die plaatjes van heiligen hier in de kamer. De meeste moest ik trouwens na '33 opbergen — op verzoek van mijn zoon. Zijn vrienden lachten hem uit; ze noemden hem een kerkmaniak. Dat vertelde hij mij op verwijtende toon, alsof het mijn schuld was. U weet zelf wel hoe onze kinderen destijds tegen God en tegen hun ouders werden opgestookt...

Als u eens wist wat een goeie jongen onze Karl was. Altijd wilde hij helpen. Uit zichzelf haalde hij kolen uit de kelder, deed boodschappen — hij was heel trots als hij mij in de huishouding kon helpen. En op school was hij een echte modelleerling — tot hij bij de Hitler Jugend kwam, daar werd hij helemaal anders door. Van toen af ging hij ook niet meer naar de kerk.

Het was alsof er iets kapot was gegaan in ons gezinnetje. Mijn man praatte als altijd niet veel, maar ik voelde hoe hij er onder

leed. Als hij me bijvoorbeeld over iemand wilde vertellen die door de Gestapo gearresteerd was, ging hij zich eerst overtuigen dat zijn eigen zoon hem niet kon horen... Ik zat hulpeloos tussen mijn man en mijn zoon in.

'Luister nu eens' zei ik een keer tegen hem, 'we moeten nu eenmaal met Hitler leven, net als miljoenen anderen. Je weet toch hoe de burens ons bekijken. Je krijgt vast nog moeilijkheden op de fabriek!'

Maar hij zei alleen: Ik kan eenvoudigweg geen komedie spelen. Zelfs onze zoon hebben ze ons afgenomen.

Dat heeft hij ook gezegd toen Karl wegging. Het was alsof hij Karl al had afgeschreven als zoon.

Jood en niet-Jood ideologie

Wiesenthal denkt het zijne ervan. Natuurlijk waren er méér ouders zoals die van Karl geweest. Maar hoe oneindig groot was het aantal anderen dat niets te vrezen had, omdat zij er midden in zaten, omdat het nationaal-socialisme volledig bij hen paste en de vervulling van hun vurigste verlangens betekende? Omdat ze zich omhooggeheven voelden uit hun onbeduidendheid?

Geen enkele Duitser mag zich volgens hem aan zijn verantwoordelijkheid onttrekken. Het is een zaak voor alle Duitsers om uit te maken en na te gaan wie schuldig is. En degenen die niet schuldig zijn moeten niets meer met de schuldigen te maken willen hebben...

Na het afscheid, zonder de vrouw te hebben ontnomen wat haar was overgebleven, namelijk het geloof dat zij een goede zoon gehad heeft, bedenkt Wiesenthal zich dat het misschien tóch fout was geweest om haar de waarheid omtrent haar zoon niet te vertellen. Misschien, zegt hij, moest je naar alle moeders toegaan en hun de waarheid vertellen. Misschien zou hun huilen in het vervolg voorkómen dat moeders kinderen baarden die geen weerstand tegen de misdaad hebben en het gebod: 'Gij zult niet doden' vergeten. Deze vrouw zou Karl's misdaad alleen als lasterpraat hebben beschouwd. Ze zou de feiten niet geloven en woedend elke gedachte aan deze monsterachtigheid afwijzen. In zijn prille jeugd was Karl immers een goeie jongen geweest! Maar de tijd zonder genade had een moordenaar van hem gemaakt.

'Heb ik juist gehandeld tegenover de stervende ss'er Karl?'

Wiesenthal blijft ontevreden over zijn houding van destijds.

Het probleem van de 'vergeving'

Op het gevaar af dat een benadering van het probleem dat Wiesenthal stelt, altijd subjectief gekleurd zal zijn, geloof ik toch dat het zin heeft enkele consequenties ervan onder ogen te zien.

Uitgaande van het feit dat hij echt een antwoord wil krijgen op zijn vraag — en niet zozeer alleen wil blijven discussiëren — moeten wij hier ook wel ieder persoonlijk mee bezig gaan. De moeilijkheid blijft in zoverre bestaan dat het voorval altijd min of meer theoretisch zal blijven voor hen die nooit het antisemitisme aan den lijve hebben ondervonden, en voor hen die zich er absoluut geen voorstelling van kunnen maken.

De vraag is natuurlijk ook: welke criteria mag men bij het beoordelen hiervan aanleggen, als we bij wijze van spreken als 'rechter' zouden willen fungeren

Wiesenthal dan, stelt het probleem op zich zo zuiver mogelijk. Hij geeft geen verfraaid beeld van zichzelf. Het is wat je noemt een 'waar verhaal'.

Omdat het zo 'waar' is moet men zich afvragen wat zich in Wiesenthal voltrok toen hem de vraag om vergiffenis gesteld werd. Was de kloof tussen de jood en de niet-jood op dat moment overbrugbaar, waren de Uebermensch en de Untermensch elkaar echt genaderd?

Tijdens het verhaal van de ss'er heeft Wiesenthal zijn omgeving vergeten. Op zulke momenten is hij tot medegevoel in staat, speciaal wanneer de ss'er begrip toont voor de joden. Maar bij het relaas van de schietpartij wordt de atmosfeer ijzingswekkend. Een niet-jood, een Uebermensch, heeft een moord gepleegd schiet het hem door het hoofd. Een gapende kloof scheidt deze twee mensen, beide op hun manier in grote nood.

De verantwoordelijkheid is Wiesenthal te groot. Hij meent dat hij door te vergeven iets op zijn schouders laadt dat hij later niet zou kunnen verantwoorden, noch zichzelf, noch de doden. God is met verlof immers, Wiesenthal moet de orde herscheppen. Er komt een hardheid over hem. De onvrijwillige kloof wordt vergroot om, zoals hij later zelf zal zeggen, zijn ondervoede lichaam in stand te kunnen houden tegenover het onrecht.

Hij verafschuwt hem. Het wordt koud om zijn hart. Hij begrijpt niet dat de nazi die Hitler tot God heeft gemaakt, toch nu om vergeving kan vragen. Vergeving betekent bij Wiesenthal iets als schuld kwijtschelden, iets onwezenlijks, iets onnatuurlijks dus. Vandaar ook het gevoel van 'medelijden' dat niet dát is wat de ss'er eigenlijk vraagt. Hij verwacht deze ss'er zoals men tegenwoordig een kleurling veracht, als een 'minder bedeelde'. Dat de ss'er volkomen uit elkaar gerukt aan het sterven is, speelt geen rol van betekenis.

Dus op het kritieke moment, en eigenlijk even daarvoor — het is een zich ontwikkelend gevoel van blijvende distantie — is Wiesenthal slechts in staat om deze ss'er in zijn sterven als Uebermensch te zien. Hij kan dit 'automatisme' waarmee hij is opgegroeid en wat zich in het kamp tot een overlevingsmiddel heeft ontwikkeld, niet meer de baas. Hij komt niet meer tot enige zelfkritiek, wél later natuurlijk, maar op het kritieke moment is hij niet in staat iets te zeggen. Het is alsof zelfs zijn woorden deze 'man des doods' niet mogen aanraken.

Wroeging van Wiesenthal

Wat vraagt Wiesenthal in zijn boek van ons? Misschien dit: Kunt U mij mijn hardheid, mijn zwijgen vergeven? Of liever: kunt U mij mijn hardheid VERWIJTEN?

Ik geloof namelijk dat Wiesenthal's blijvende wroeging over het geval, zijn geestelijke onrust, niet zozeer voortkomt uit het feit dat hij geen vergiffenis heeft geschonken. Vergiffenis zou op die plaats, op dat moment, in die situatie waarbij iemand in het spel is die absoluut niet bekend en vertrouwd is met deze gedachtenwereld, volkomen ongelooftwaardig geweest zijn. Voor de betrokkene misschien wel het allermeest.

Het zwijgen van Wiesenthal

Wat Wiesenthal kwelt is zijn zwijgen. Het feit dat hij zonder één woord het vertrek is uitgegaan, zonder een woord van verontschuldiging, of troost zelfs. Dát zit hem dwars.

Ik zei al dat Wiesenthal zich niet aan een kritisch zelfonderzoek onderwerpt. Door zijn voortdurend afwegen van voor of tegen komt hij daar ook niet toe. De discussies in het kamp brengen hem al evenzeer geen uitkomst. Het is zelfs de vraag of het boek de Zonnebloem met de 20 antwoorden hem het antwoord op zijn vraag kunnen geven. Ik betwijfel het. Wiesenthal meent dat God met verlof is. Aan God stelt hij die vraag dus uiteraard niet. Maar blijft God met verlof? Zou hij zijn vraag niet aan een teruggekeerde God kunnen stellen? Blijft God voor Wiesenthal afwezig? Ik dacht dat God zich ook in Wiesenthal's ogen over de aarde heeft ontfermd en de oorlog deed beëindigen.

Wordt vervolgd

KERKNIEUWS

Enschede-Zuid — Op zondag 17 mei (Eerste Pinksterdag) werd de eerste eredienst bijeengeroepen door twee ambtsdragers (diaken) met medewerking van Enschede-N. In deze eredienst werd voorgedaan door Ds. O. Mooiweer van Enschede-N. Aanwezig waren plm. 170 kerkgangers in beide diensten.

Ter verdere instituering werden op zondag 21 juni '70 6 ouderlingen gekozen en benoemd verklaard.

Het moderamen en verdere gegevens zijn als volgt:

Præses: T. Hoekstra, Delistraat 72, Enschede. Scriba: W. Kiers, Höfteweg 8, Enschede. Adres Diaconie: J. v. d. Vinne, Niasstraat 21, Enschede.

Boekhouder: W. Assink, Weth. Elhorststraat 16, Enschede. Tel. (05420) 23442.

Tot consulent der kerk werd benoemd Ds. C. Bakker van Glanerbrug.

De Woorddiensten worden gehouden in de PETRAKAPEL, Nrd. Brabantstraat 29.

De normale aanvangstijden zijn 9.00 uur en 5.00 uur.

Studentenleven

KOM JE IN DELFT STUDEREN?

Dan kom je evenals iedere andere student in de unieke gelegenheid bezig te zijn met techniek en wetenschap, maar ook met vele andere belangrijke dingen.

In je studietijd worden de verbanden waarin je tot nu toe leefde wat losser en knoop je andere banden aan. Je gaat een zelfstandig en kritisch leven beginnen.

Hierbij word je geconfronteerd met sterke veranderingen die zich voltrekken in politiek, kerk, universiteit, industrie, internationale ontwikkelingen, enz.

Hierbij is lidmaatschap van een vereniging erg belangrijk, omdat hier jongens en meisjes zijn, die in dezelfde problematiek zitten en waarin je elkaar kunt helpen. In Delft is er de Civitas Studiosorum Reformatorum: C.S.R., die een gemeenschap wil zijn van studenten die samen hun weg willen zoeken in de spanning van deze tijd, in de spanning van hun christen-zijn. Dit zoeken willen ze doen getrouw aan Jezus Christus, die de weg is.

Dat betekent niet een knus bij elkaar zitten, maar een aan-de-slag-gaan, je ervoor inzetten, en ook: contacten met anderen, ook niet-christenen.

Bij de Civitas ligt daarom de nadruk op het vormingswerk, het bepalen van je standpunt in diverse zaken en het trekken van handelende konsekventies hieruit.

Dit doen we in kringen en werkgroepen over diverse onderwerpen. Lezingen, weekendconferenties, eerste jaarskringen, Bijbelkringen en persoonlijke gesprekken zullen ertoe bijdragen dat je je bewust wordt, dat het leven niet primair om de T.H. draait. Daarnaast kun je sporten, fotograferen, zinnen en muziek beoefenen binnen de C.S.R.

Een kleine vereniging als deze (ca. 100 leden) is bij uitstek geschikt om je vrienden te maken met wie je in en buiten de vereniging uitbundig en intensief aan in- en ontspanning kunt doen. Het een ter stimulering van het ander. Gezelligheid op zich zelf werkt verlamdend op het werk dat we samen willen doen, omdat we een actieve en geen konsumptieve vereniging willen vormen.

Voel je ervoor om ter kennismaking samen met ons een tijdje op te lopen, om eventueel daarna lid te worden, geef je dan op voor de kennismakingstijd, die begint op 27 augustus a.s., dan krijg je ook meer uitgebreide informatie over deze tijd. Ook tijdens de inschrij-

vingsdagen op 24, 25 en 26 augustus kun je bij ons terecht op het Civitas Centrum, Oude Delft 251 te Delft.

Graag geven we je meer informatie over de C.S.R., schriftelijk via C.S.R., Oude Delft 251, Delft, mondeling op hetzelfde adres, of telefonisch 01730-35681.

STUDEREN IN AMSTERDAM IS NU FIJN!

Daar is immers de VGSA, de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam! De navolgende informatie over deze vereniging is met name voor aanstaande studenten bestemd.

De VGSA is een gemengde, protestants-christelijke vereniging, welke haar leden vorming en gezelligheid biedt.

De vorming biedt de VGSA door middel van studieweekends, werkgroepen en vergaderingen met lezingen. Het gezelligheidsaspect komt o.a. tot uiting in het sociëteitsbezoek, de dispuutsactiviteiten, sportieve activiteiten en een aantal feesten. De VGSA heeft daarbij het voordeel een vrij kleine vereniging te zijn, zodat er sprake is van een sterke verenigingsband en van een intensief persoonlijk contact tussen de leden.

De inschrijving voor het novitiat vindt dit jaar plaats op dinsdag 1 september om 20.00 uur in de sociëteit, Prins Hendriklaan 31. Hierna begint de novitiatstijd die tot 13 september duurt. Het is de bedoeling dat de aanstaande leden in de novitiatstijd zo volledig mogelijk kennis maken met het karakter, de activiteiten en de leden van de vereniging. Daarnaast zal in deze weken de nodige aandacht worden besteed aan culturele vorming en aan sport. Het novitiat wordt afgesloten met een verenigingsweekend ergens buiten Amsterdam.

Wie kunnen bij de VGSA terecht? De VGSA neemt gaarne diegenen op die het evangelie als inspiratiebron in hun leven accepteren en willen proberen met dit evangelie in hun leven te werken.

Dit streven wordt onder meer aangemoedigd door een bijbelkring, door het stimuleren van werkgroepen en door bij studieweekends en lezingen rekening te houden met dit karakter. Zo spraken het afgelopen jaar prof. dr. J. Verkuyl over „Christen en student zijn”, de bekende literator dr. C. Rijnsdorp over „Moderne literatuur”, drs. H. de Jong over „Secularisatie” en prof. dr. H. R. Rookmaaker over „Protest en revolutie”. De studieweekends van het afgelopen jaar hadden als thema „Christendom en humanisme” (in Driebergen), „Techniek en technisme” (in Delft, in samenwerking met een bevriende vereniging aldaar) en „Bedrijfsleven en politiek” (in Driebergen). Er draaiden werkgroepen over de verhouding politiek-economie, moderne literatuur, medische ethiek, de dood, Homerus en Leonhard Huizinga (Adriaan en Olivier!).

Voor het onderhouden van het persoonlijk contact is met name de wekelijkse sociëteitsavond van groot belang. Gezelligheid viert ook hoogtij op alle genoemde weekends (in het bijzonder het emancipatieweekend aan het einde van de novitiatstijd), op de dies van de vereniging (vorig jaar op Loevestein!), en uiteraard bij de sportieve activiteiten.

Kom toch studeren in Amsterdam! Indien u nog meer van de VGSA wilt weten kunt u zich wenden tot H. van Wijk, ab actis, van der Veerelaan 67, Amstelveen, tel. 0 20 - 413984.

HET MIDDEN OOSTEN

ISRAËL EN DE VOOR ZIJN BESTEMDE 70 JAARWEKEN VAN DAN. 9:24,

waarvan straks de laatste week aanbreekt waarin de eindbeproeving van het volk Israël valt en zijn geestelijk en nationaal herstel.

Uitgave: Comité tot verbr. v. d. Waarheid der Schriften. Rotterdam. Giro 346974. Prijs f 1,50.

JOUKE WIEBENGA

en

ANNA PIETERNELLA SMALHEER

geven U, mede namens hun ouders, kennis van hun voorgenomen huwelijk, dat zo de Here wil, zal worden gesloten op woensdag 19 augustus a.s. in het gemeentehuis te Dreischor om 2.15 uur namiddag.

Kerkelijke bevestiging zal plaatsvinden om 3 uur in de Geref. Kerk (vrijgem.) te Brouwershaven door de Weleerwaarde Heer Ds. T. Dekker van Capelle aan den IJssel.

Juli 1970

Rotterdam, Vogelstraat 19 b
Brouwershaven, Slingerbos 2

Receptie van 7 tot 8.30 uur namiddag in het Hervormd Verenigingsgebouw, Nieuwstad 13, Brouwershaven.

Toekomstig adres:

Ds. van Couwenhovenlaan 160, Bergschenhoek.

Onze Hemelse Vader dankbaar voor wat Hij ons in hen geschonken heeft, delen wij U mede, dat onze Ouders

J. MAK

en

N. J. MAK-HARDENBOL

op 22 augustus a.s. hopen te gedenken, dat zij 25 jaar geleden in het huwelijk traden.

WIM
GERRIT en CARLA
JAN
JEANNE

Schiedam, Dirk Schäferplein 69.

Op de genoemde datum is er van 17.30 tot 19.00 uur gelegenheid tot feliciteren in het gebouw voor Chr. Sociale Belangen, Lange Haven 73, Schiedam.

In Jezus ontslapen mijn lieve man, onze zorgzame vader en grootvader

PIETER GROEN

Officier in de Orde van Oranje Nassau

op de leeftijd van 67 jaar.

'De haven der behoudenis
alleen bij God in Sion is.'

Rotterdam:

K. Th. Groen-Höner

Bloemendaal:

H. Tollenaar-Groen

P. W. Tollenaar

Berkel (Z.-H.):

J. Groen

H. J. Groen-Hendriks

De Meern:

A. M. van Oord-Groen

J. G. van Oord

Dieren:

M. Tieleman-Groen

T. M. Tieleman

en kleinkinderen

Rotterdam, 6 augustus 1970.
C. N. A. Looslaan 32.

Jongeman, 18 jaar, student
zoekt per 1 september

EEN KAMER IN UTRECHT

Brieven aan Walther van der Zwaag
Ganzerikstraat 15, Arnhem.
Telefoon 0 85 - 422749.

CONTACTBURO VOOR GEREFORMEERDEN,

Postbus 58, Den Helder.

Voor corr., vriendsch., kennism., enz.
(Kerk-bladen en -boden worden verzocht deze adv. óók te plaatsen.)